

دوراهی لبنان: تجدید حیاتی دردناک یا تسلیم کامل در برابر ایران

به قلم [حنین غدار](#) (/fa/experts/hnyn-ghdar-0/)

۶ فوریه ۲۰۲۲

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/lebanon-stands-crossroad-between-painful-revival-and-complete-submission-iran

العربية (/ar/policy-analysis/lbnan-yqf-ly-mftrq-trq-by-nmlyt-anash-mwlmt-wkhdw-kaml-layran/)

Also published in Caravan

درباره نویسنده

[حنین غدار](#) (/fa/experts/hnyn-ghdar-0/)

حنین غدار هموند فریدمن در برنامه گدولدر در انستیتو واشنگتن است که بر سیاست کشورهای عربی متمرکز است. در این برنامه، مطالعات او در حوزه سیاست‌های شیعیان در سرزمین شام است.

مقاله‌ها و دیدگاه‌ها

بحران‌های جاری در لبنان با چالش‌های داخلی حزب‌الله در هم تنیده شده و این فرصتی برای تغییر واقعی ایجاد می‌کند مشروط به اینکه غرب قاطعانه پشت انتخابات منصفانه پاسخگویی قضایی و اعمال فشارهای هدفمند بایستد

لبنان در دو سال گذشته به شدت دگرگون شده است. اقتصاد آن فروپاشیده و سیستم مالی آن از هم گسیخته است و روابط طولانی آن با کشورهای حاشیه خلیج فارس به بن‌بست رسیده و حزب‌الله که تحت حمایت ایران است موفق شده خود را به عنوان قدرت غیرقابل منازعه در این کشور جا بیندازد. اعتراضاتی که در سال ۲۰۱۹ خیابان‌های لبنان را به لرزه درآورد منجر به اصلاحات یا تحولات سیاسی لازم که این کشور شدیداً به آن نیازمند است نشد. برعکس روند فروپاشی تندتر شد اما اعتراضات در کنار افزایش بحران وضعیت انسانی در لبنان تغییراتی ایجاد کرد که بنیادی‌تر است و دیگر رویکرد سنتی برای حل بحران لبنان جواب نمی‌دهد.

بحران لبنان بحران مالی یا اقتصادی نیست بلکه اینها پیامدهای مشکل اصلی است که عمده‌تاً مشکلی سیاسی است و به طور کلی ناشی از طبقه حاکم سیاسی و به طور خاص حزب‌الله است. بحران اقتصادی در نهایت ممکن است با انجام برخی اصلاحات که بارها جامعه بین‌المللی در جلسات متعدد پاریس مشخص کرده و یا در نهادهایی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی مطرح بوده حل شود. مشکل لبنان فقدان عزم برای اجرای این اصلاحات نیست بلکه عزمی است که برای مسدود کردن آن وجود دارد.

دولت سعد حریری در سال ۲۰۱۹ به دلیل اعتراضات خیابانی استعفا داد و پس از آن دولت حسان دیاب نیز به دنبال انفجار بندر بیروت در سال ۲۰۲۰ کناره‌گیری کرد و امروز دولت نجیب میقاتی هم به دلیل بحران دیپلماتیک اخیر کشورهای خلیج فارس با لبنان با فشار برای استعفا مواجه است. اما مسئله اصلی همیشه ناتوانی همه این دولت‌ها در انجام اصلاحات بوده و کوتاهی در عمل کردن به صورت دولتی صاحب حاکمیت. در حالی که جامعه بین‌المللی امیدوار است دولت بعدی بتواند اصلاحات را به رغم افزایش فشارهای داخلی و خارجی پیش برد مشکل در جای دیگری است: اسلحه حزب‌الله کسانی را هدف گرفته است که برای انجام اصلاحات شهامت داشته باشند و توان پاسخگویی یا اعمال حاکمیت سیاسی را دارا باشند.

این سازمان نظامی-سیاسی مورد حمایت ایران از زمان به دست آوردن اکثریت مجلس لبنان در سال ۲۰۱۸ به طور مداوم منافع خود را با انجام اقداماتی از قبیل تولید غیرقانونی مواد مخدر قاچاق تجارت جنسی و البته گسترش زرادخانه نظامی اش بر منافع مردم لبنان ترجیح داده است. برای حزب الله فساد سیاست اعلی است. حزب الله با استفاده از فساد نهادهای دولتی را تضعیف می کند و سیاست وفاداری به دسته و فرقه سیاسی خود را به جای دولت جا می اندازد. حزب الله لبنانی را ترجیح می دهد که بیشتر شبیه جامعه شیعی این کشور باشد. جامعه ای که برای منزوی کردن آن تلاش زیادی کرده است -لبنانی که فاقد تنوع آزادی و عاملیت باشد. از زمان اعتراضات خیابانی ۲۰۱۹ این گروه دیگر استراتژی خود را پنهان نمی کند: ما صاحب اختیاریم و آن را از دست نخواهیم داد.

یکی از نمونه های قابل توجه در ظهور استراتژی حزب الله پس از سال ۲۰۱۹ و ناتوانی نهادهای دولتی موضوع تحقیق درباره انفجار بندر بیروت به ریاست قاضی طارق بیطار است. بعد از آنکه بیطار مقامات سیاسی و امنیتی را برای بازجویی احضار کرد و برای برخی افراد دیگر حکم بازداشت صادر کرد. اوضاع لبنان بدتر شد. به دنبال آن حزب الله یک کمپین سیاسی علیه قاضی بیطار راه انداخت و حتی وفیق صفا مقام ارشد امنیتی خود را فرستاد تا او را تهدید کند. وقتی بیطار این تهدیدها را نادیده گرفت حزب الله رویکرد متفاوتی در پیش گرفت: ایجاد درگیری های خیابانی که حوادث الطیونة در اکتبر ۲۰۲۱ نمونه ای از آن بود. جایی که شبخ جنگ داخلی هنوز در آن پرسه می زند.

با این حال قدرت سیاسی و نظامی حزب الله با چالش های زیادی همراه است. چالش اول این است که متحدان اصلی حزب الله -تیار الوطنی الحر (جنبش آزاد میهنی) و جنبش امل- میزان زیادی از پشتیبانی و نفوذ مردمی خود را از دست داده اند. بر اساس نظرسنجی های انجام شده در لبنان جنبش آزاد میهنی لبنان قبلاً از حمایت بیش از پنجاه درصد از عامه مسیحی لبنان برخوردار بود اما امروزه حامیان مسیحی آن از سیزده درصد فراتر نمی رود. حزب الله بدون متحدانش نمی تواند اکثریت آرا را در انتخابات مجلس بعدی لبنان که در ماه مارس ۲۰۲۲ برگزار می شود به دست آورد. اگر حزب الله و متحدانش نتوانند وضعیت فعلی خود را حفظ کنند آنگاه تلاش خواهند کرد تا برگزاری انتخابات را به تعویق اندازند یا لغو کنند و با ایجاد حوادث امنیتی یا با استفاده از بحران اقتصادی مانع از برگزاری انتخابات شوند.

چالش دوم حزب الله این است که دیگر از حمایت بی چون و چرای شیعیان لبنان برخوردار نیست. فقدان آلترناتیو سیاسی در میان شیعیان به حزب الله در حفظ هژمونی خود در این جامعه کمک می کند. اما این گروه تنها به کمک شیعیان نمی تواند موفق به کسب اکثریت آرا در انتخابات شود. حزب الله اساساً جذابیت خود را (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/strategy-contain-hezbollah-ideas-and-recommendations>) که ناشی از چهره های پدیده برای شیعیان لبنان بود از دست داده است. در دهه هشتاد میلادی این گروه خود را به عنوان پدر جماعت شیعه لبنان -یعنی حامی و تامین کننده آن- معرفی کرد و در قبال قدرت و موقعیت و خدماتی که به آنها ارائه می داد خواهان بیعت شیعیان شد. این تصویر پدیده حزب الله به دلیل مشکلات مالی گروه خدشه دار شده است. این مشکلات ناشی از تحریم های آمریکا علیه ایران حمایت حزب الله از فساد و افشا شدن فعالیت های غیرقانونی گروه است که عمدتاً به قاچاق و تولید مواد مخدر مربوط است.

خدمات اجتماعی حزب الله نیز به دلیل مشکلات مالی و عدم دسترسی به ارز خارجی متوقف شده است. فقط حقوق فرماندهان نظامی حزب الله و جنگجویان تمام وقت آن به دلار پرداخت می شود. اما از بقیه خواسته می شود که صبور باشند. شکاف میان گروه های مختلف شیعه (اعضای حزب الله در مقابل اعضای غیر حزب الله) اعضای نظامی در مقابل اعضای غیرنظامی و شیعیان امل در مقابل حزب الله) در حال افزایش است و چالش های داخلی جدی ایجاد می کند.

چالش سوم حزب الله این است که ایده «مقاومت» دیگر مرده است. اکنون تهدید حزب الله در استفاده از موشک و راکت از امکان استفاده از موشک ها و راکت قوی تر است. آنها فهمیده اند که با محدودیت های مالی ایران و افزایش حملات اسرائیل به پایگاه ها و تأسیسات نظامی آنها در سوریه جایگزین کردن سلاح هایی که دارند بسیار دشوار خواهد بود. پس از سال ها استقرار در منطقه و تحمل تلفات سنگین جنگجویان و پرسنل نظامی هم حزب الله اکنون فاقد یک نیروی جنگی قوی و منظم است و بازسازی آن سال ها طول می کشد.

حزب الله این را هم می داند که جنگ بعدی با اسرائیل منجر به «پیروزی الهی» -چنانکه در جنگ سال ۲۰۰۶ پیش آمد- نخواهد شد و بازسازی فوری به دنبال آن در کار نخواهد بود. اما مهم تر از همه حزب الله می داند که اگر به جنگ دیگری با اسرائیل کشیده شود لبنان مردم لبنان و به ویژه شیعیان لبنان هرگز آنها را نخواهند بخشید.

به همین دلیل است که حسن نصرالله رهبر حزب الله همیشه تهدید به جنگ می کند. اما حاضر به قبول این ریسک نیست. اعلامیه اخیر او مبنی بر اینکه این سازمان صد هزار جنگجو دارد گرچه اغراق آمیز است اما اساساً پیامی سیاسی برای دشمنان داخلی و خارجی آن محسوب می شود: تهدید به جنگ نه احتمال واقعی آغاز جنگ.

لبنان در میان چالش هایی که حزب الله با آن مواجه است فلج شده و تا وقتی این گروه مورد حمایت ایران چالش های خود را حل نکند و

راهی برای حفظ قدرت خود و حفظ وضعیت موجود پیدا نکند امکان هیچگونه اصلاحات انتخاباتی یا تجدید ساختار مالی نخواهد بود. بدان معناست که تمرکز بر اصلاحات در این مقطع بدون دست‌وپنجه نرم کردن با موانع سیاسی آن اتلاف وقت خواهد بود.

جامعه بین‌المللی برای دستیابی به اهداف کوتاه‌مدت و بلندمدت خود در لبنان ابزارهای دیگری هم فراتر از رویکردهای بشردوستانه دارد. کمک‌های بشردوستانه امری حیاتی است اما مشکلات ریشه‌ای این کشور را حل نمی‌کند. اگر ایجاد ثبات و امنیت واقعاً اهداف سیاستگذاری در لبنان است، آنگاه آمریکا می‌تواند از اهرم کمک (چه نظامی و چه بشردوستانه) برای فشار بر طبقه سیاسی حاکم لبنان استفاده کند.

نخست نظارت قوی بین‌المللی بر انتخابات را پیش ببرید اما مهم‌تر از آن مطمئن شوید که انتخابات در زمان مقرر و در یک فضای امن برگزار می‌شود. انتخابات اخیر عراق در بیروت تا حدی با شگفتی همراه بود و بسیاری از احزاب سیاسی نگران نتیجه آن هستند. بسیاری از لبنانی‌ها خواهان تغییرند و برای نخستین بار یک آلترناتیو واقعی دارد مطرح می‌شود. این فرصتی است که نباید از دست داد اما نیازمند حمایت است.

دوم از فضای محدودی که در جریان حفاظت از قاضی بیطار در زمینه پاسخگویی باقی مانده حراست کنید و به تحقیقات او در مورد انفجار بندر بیروت کمک کنید. این کار همچنین باعث تقویت بخش نسبتاً مستقلی از قوه قضائیه و فضای محدودی از پاسخگویی در درون یک نهاد دولتی خواهد شد که می‌تواند به کاهش خشونت محافظت از نامزدهای مستقل و تقویت سایر نهادهایی که در وضع فعلی دست‌وپا می‌زنند به‌ویژه پیش از انتخابات کمک کند.

سوم شخصیت‌های فاسد و نیز کسانی را که مانع اصلاحات و سد راه تغییرات می‌شوند با تحریم‌ها هدف قرار دهید. در ماه اکتبر وزارت خزانهداری آمریکا تحریم‌هایی (<https://home.treasury.gov/policy-issues/financial-sanctions/sanctions-programs-and-country-information/lebanon-related-sanctions>) را علیه تاجران چون جهاد العرب و دانی خوری به اتهام فساد مرتبط با قراردادهای دولتی اعمال کرد. اولی از چهره‌های نزدیک به سعد حریری نخست‌وزیر سابق لبنان است و دیگری به جبران باسیل رئیس تبار الوطنی الحر نزدیک است. جمیل سید نماینده مجلس لبنان نیز تحریم شد چون به گفته وزارت خزانهداری آمریکا در «دور زدن سیاست‌ها و مقررات بانکی داخلی» دست داشته و ۱۲۰ میلیون دلار هم به خارج از کشور انتقال داده که «احتمالاً برای افزایش ثروت شخصی خود و همدستان‌اش» بوده است.

این تحریم‌ها به ویژه مورد استقبال مردم لبنان قرار گرفت چرا که هدف آنها مقابله با فساد مالی در سراسر کشور است. اما اکنون در آستانه انتخابات به تحریم‌های بیشتری نیاز است. این هم پیامی مثبت به مردم لبنان می‌دهد و هم هشدار است علیه تخلفات (در انتخابات). به علاوه از آنجا که سرانجام اروپایی‌ها نیز چارچوبی برای اعمال تحریم در لبنان قائل شده‌اند اگر آمریکا و اتحادیه اروپا بتوانند تحریم‌های مقابله با فساد مالی را با هم هماهنگ کنند و اعمال نمایند مفید خواهد بود. هنگامی که اتحادیه اروپا به این کارزار بپیوندد مطمئناً نتیجه بهتری به دست خواهد آمد.

چهارم کمک‌های امنیتی ایالات متحده به نیروهای مسلح لبنان امری حیاتی است اما این تنها اهرم واقعی است که آمریکا در لبنان در اختیار دارد. مشروط کردن این کمک‌ها در این مرحله به ویژه با توجه به اینکه ارتش لبنان خود در معرض چالش‌های مالی و فشارهای سیاسی است کار دشواری است اما مهم است که برخی از عوامل داخل نهاد ارتش از این کمک‌ها بهره‌مند نشوند به ویژه دادگاه نظامی ارتش که مسئول تعقیب روزنامه‌نگاران و کنشگران است و مانع اجرای عدالت و پاسخگویی می‌شود.

در درازمدت سیاستی برای مهار حزب‌الله در لبنان و برقراری امنیت در این زمان و مکان بسیار بی‌ثبات لازم است. این کار مستلزم سیاست‌هایی فراتر از کمک‌های بشردوستانه و تحریم است. یک سیاست درازمدت نیازمند تغییرات جدی در ابزارهای سنتی موجود است تا بازتاب تغییرات اساسی در صحنه سیاسی لبنان و تغییر نگرش‌ها و آرمان‌های مردم لبنان به ویژه شیعیان این کشور باشد.

حتی اگر واشنگتن به تلاش برای مذاکره بر سر توافق هسته‌ای جدید با تهران ادامه دهد ضعف کنونی حزب‌الله فرصتی استراتژیک برای تغییر موازنه قدرت در لبنان و ترویج تنوع سیاسی است. حزب‌الله به دلیل تحریم‌های آمریکا و گسترش اعتراضات سیاسی داخلی در حال از دست دادن قدرت و مشروعیت خود است و ارزش گفتمان مقاومت نیز به خاطر ناتوانی حزب‌الله در مواجهه با حملات اسرائیل کم‌رنگ می‌شود. به علاوه حزب‌الله حمایت اکثر شیعیان لبنانی را نیز دارد از دست می‌دهد. آنها اکنون فقط از روی ترس از حزب‌الله حمایت می‌کنند نه بر اساس اعتقاد واقعی. بحران لبنان و چالش‌های حزب‌الله به هم مرتبط‌اند و هر دو فرصت‌هایی برای تغییر فراهم می‌کنند.

حنین غدار هموند فریدمن در برنامه گلدوود انستیتو واشنگتن درباره سیاست در دنیای عرب است. این مقاله پیش از این در ویسایت کاروان

<https://www.hoover.org/research/lebanon-stands-crossroad-between-painful-revival-and-complete-submission->

RECOMMENDED

ARTICLES & TESTIMONY

The Ukraine Crisis Isn't Over: Russia Has Lied About Troop Withdrawals Before

فوریه ۲۰۲۲

Anna Borshchevskaya

[\(/policy-analysis/ukraine-crisis-isnt-over-russia-has-lied-about-troop-withdrawals\)](#)

ARTICLES & TESTIMONY

As China Thrives in the Post-9/11 Middle East, the US Must Counter

فوریه ۲۰۲۲

Jay Solomon

[\(/policy-analysis/china-thrives-post-911-middle-east-us-must-counter\)](#)

BRIEF ANALYSIS

Unpacking the UAE F-35 Negotiations

فوریه ۲۰۲۲

Grant Rumley

[\(/policy-analysis/unpacking-uae-f-35-negotiations\)](#)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/dmkrasy-w-aslah/\)](#) دمکراسی و اصلاح [\(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/\)](#) عرب و اسلام سیاسی

[\(fa/policy-analysis/trwrysm/\)](#) تروریسم [\(fa/policy-analysis/anrzhy-w-aqtsad/\)](#) انرژی و اقتصاد

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/lbnan/\)](#) لبنان [\(fa/policy-analysis/ayran/\)](#) ایران